

Posudek na diplomovou práci Kateřiny Šantorové: Chudoba a vyloučení na českých školách

Kateřina Šantorová se ve své práci zaměřila na problematiku chudoby a sociálního vyloučení dětí a v rámci tohoto tématu přinesla originální empirické výsledky, jež představují sondu do situace na třech běžných českých základních školách. Podařilo se jí vhodně skloubit sociální problematiku s problematikou vzdělávání a prostředím škol. Zde využila své předchozí pedagogicky zaměřené studium.

V úvodní teoretické části rozpracovává problematiku chudoby ve stručném historickém exkursu. Pokusila se i o nástin židovsko-křesťanského pohledu na chudobu, což je cenné vzhledem ke studovanému oboru. Podává základní přehled rozdílnosti předmoderní a moderní situace a přechází k popisu situace nejprve v Československu, později současné situace v České republice. Dostatečně informuje o opatřeních proti chudobě a vyloučení, jež jsou v České republice institucionalizována. Zvláštní pozornost věnuje rozpracování vztahu mezi chudobou, sociálním vyloučením a školním vzděláváním. Dokládá, že ačkoliv problémy chudoby a vyloučení jsou v České republice udržovány v jakémsi civilizovaném stavu, přece jen existují a netýkají se jen dospělých.

Specifikum přístupu Šantorové spočívá v tom, že problém chudoby a vyloučení nespojuje jen s jasně definovanými problémovými oblastmi či populacemi (např. obyvateli deprivovaných oblastí či etnických menšin), nýbrž jej správně vnímá jako problém celé společnosti a zejména středních tříd. Na základních školách se setkávají děti z různých prostředí a společenská diferenciací je zde již patrna, ale zůstává nereflektována. Šantorová si klade otázky, jak materiální nedostatek a slabá integrace, což jsou slabší výrazy pro chudobu a vyloučení, ovlivňují budoucnost žáků, jež je v období puberty tematizována vzdělanostními a profesními plány. V souladu s českými sociologickými výzkumy si i Šantorová uvědomuje, že horší materiální situace může vést k slabším sociálním vazbám, nižším vzdělávacím ambicím a plánům, bez ohledu na inteligenční předpoklady. Ve svém empirickém šetření se zaměřila na to, zda materiální nedostatek ovlivňuje sociální integraci a vzdělávací plány a také na to, zda mají děti rovné příležitosti pro rozvoj svých talentů, což jsou důležité předpoklady pro budování silných stránek člověka, jež mu celoživotně pomáhají zvládat krizové situace.

V přípravě a realizaci dotazníkového šetření prokázala značné organizační schopnosti i komunikační dovednosti, když se jí podařilo získat data od téměř 350 respondentů ze tří různých školních zařízení. Sestavila vlastní dotazník, který byl v tištěné podobě předložen respondentům během školní výuky. Vysvětlení výzkumného záměru i jednotlivé kroky jsou srozumitelně popsány a jsou realizovány standardním způsobem. Výsledky, které Šantorová přehledně uvádí v tabulkách, grafech i dotazníku samém (v příloze práce), ukazují, že je samostatná v popisu dat a interpretaci. S oporou v literatuře a konzultacích dokázala zvládnout i jednoduché testování hypotéz.

Za cenné považují nejvíce to, že diplomantka obrátila pozornost k rizikům chudoby a vyloučení tam, kde bychom je nečekali a že upozornila na potenciální možnosti nerovných šancí ve školním prostředí, jež mohou mít celoživotní individuální i celospolečenské následky. Sběr dat prostřednictvím hromadně rozdáváného a na jednom místě vyplňovaného (ve třídě) dotazníku má svá úskalí a nelze plně garantovat validitu ani reliabilitu odpovědí. Vzhledem k rozsahu práce je tato technika opodstatněna, nicméně studentka se mohla v závěrečné diskusi zamyslet nad případnými limity spolehlivosti dat.

Za určitý nedostatek je možné považovat to, že se diplomantka neúčastnila závěrečné debaty na téma chudoba a vyloučení, která podle jejích slov po sběru dotazníků následovala. Bylo by jistě velmi zajímavé vidět na vlastní oči reakce žáků, slyšet jejich dotazy a mít výzkumné poznámky k situaci sběru dat.

Cizojazyčné zdroje k tématu také mohly být použity v širším rozsahu.

Nicméně práce jako celek splňuje všechny požadavky stanovené na teoretické i empirické zpracování.

PhDr. Eva Křížová, PhD, KPSP ETF UK, 10.1.2019

Celkové hodnocení:

Práci doporučuji k obhajobě s hodnocením B.

Otázky k obhajobě:

Jaké vidíte možnosti využití Vašich výsledků v praxi?

Zajímali se učitelé a učitelky, kteří s Vámi spolupracovali, o výsledky?